

DOROTA CIECHANOWSKA

Kultura studiowania

Termin *kultura* jest określeniem zamierzonego działania człowieka w celu polepszenia czegoś. Tak historycznie zarysowało się znaczenie tego pojęcia. Dla starożytnych rzymian *cultura* była uprawą roli, jednak Cyceron w Rozprawach tokańskich nazwał filozofię mianem *cultura animi*, czyli uprawianie umysłu i termin *cultura* zaczął oznaczać od tego czasu wszelkie działania, które prowadzą do doskonalenia, kształcenia i ogólnie mówiąc poprawy stanu rzeczy. U starożytnych Greków podobne znaczenie nadawano pojęciu *pelomai*. Oznaczać ono miało podejmowanie wysiłku w celu doskonalenia ducha człowieka. Odpowiednikiem *cultury* w świecie greckim była *paideia*, która uosabiała w sobie kształtowanie ideału człowieczeństwa. Kultura oznacza wszelkie działania, za pomocą których człowiek doskonali swe zdolności. Przeglądając historycznie zmieniający się zakres znaczeniowy tego terminu należy zauważyć, że zawsze nawiązywał on do celowych działań ludzkich i dotyczył efektów tychże działań. W XVIII wieku pojawia się znaczenie kultury nadające jej wymiar uszlachetnienia rozumu poprzez wyzbycie się przesądów. Także obecnie terminowi kultura nadaje się znaczenie pozytywnie wartościujące, nazywając na przykład osobę kulturalną taką, która zachowuje się poprawnie czyli szanuje potrzeby, poglądy i uczucia innych, jest odczytana i obyta w świecie.

Kulturę stanowią tylko te zachowania, które są wspólne dla dużej zbiorowości, a zatem zachowania jednostkowe nie należą do elementów kultury. Co ważne, jest ona intencjonalnym dziełem człowieka. Istotą kultury jest to, że zachowania na nią się składające wynikają z procesu uczenia się, czyli nabywania społecznego, a nie z wrodzonych instynktów. Przekaz treści dokonuje się w postaci wiadomości, których ludzie powinni się nauczyć zgodnie z panującymi przekonaniem. Kultury się uczymy. Wyuczenie się kultury polega na zdobywaniu wiedzy potrzebnej do funkcjonowania społecznego, na które składa się zaspokajanie potrzeb zgodnie z systemem wartości, norm moralnych i prawnych. Zachowania kulturowe odznaczają się powtarzalnością, dlatego gdy mówimy o kulturze rozpatrujemy te zjawiska, które są regularne. Należą do nich zachowania, przeżycia oraz ich efekty, które dają się wyodrębnić jako swoiste w danej społeczności, przy czym ich powtarzalność zależna jest od charakteru czynności i nie musi polegać na codziennym występowaniu tych samych zachowań. Mówimy w takim wypadku o wzorach kulturowych swoistych dla danej zbiorowości. Regularność zachowań ludzkich, która doprowadziła do tego, że stały się one nawykiem społecznym jest jednym z wyznaczników kultury. Do dalszych zaliczamy działania, wytwory tych działań, postawy, wartości i nawyki, które wspólnie stanowią względnie zintegrowaną całość. Aby mówić o kulturze, należy pamiętać, że zachodzi wzajemna zależność pomiędzy człowiekiem i kulturą: człowiek tworzy kulturę, a jednocześnie kultura wpływa i kształtuje człowieka. Kultura funkcjonuje w zbiorowości, definiując charakter współistnienia i organizacji życia zbiorowego. Stanowi efekt kumulowania się doświadczeń społecznych, ich przenikania pomiędzy ludźmi w ramach interakcji oraz w czasie w wyniku przekazu pokoleniowego.

Wzmiankowane wyżej elementy składają się na szerokie ujęcie kultury, które odzwierciedla definicja Antoniny Kłoskowskiej, według której kultura „to względnie zintegrowana całość obejmująca zachowania ludzi przebiegające według wspólnych dla zbiorowości

społecznej wzorów wykształconych i przyswajanych w toku interakcji oraz zawierające wytwory takich zachowań”¹.

Zostawiając socjologom, antropologom i pedagogom kultury szczegółowe analizy kategorii i zjawisk związanych z kulturą wydobądźmy te, które stanowią strukturę organizującą myślenie na temat kultury studiowania.

Aby móc mówić o studiowaniu jako o zjawisku kulturowym należy wyodrębnić jego następujące składowe:

- zachowania swoiste dla dużej zbiorowości, czyli zachowania charakterystyczne dla zbiorowości akademickiej, a szczególnie dla studentów;
- wzory zachowań i prezentowane postawy studentów występujące regularnie w społeczności akademickiej i będące nawykiem społecznym, wynikiem z pełnienia roli społecznej studenta;
- efekty i wytwory tychże zachowań studenta;
- charakter współistnienia społeczności akademickiej i organizacja życia studenta.

Analiza *kultury studiowania* wymaga określenia obu pól pojęciowych wchodzących w jej skład. Kategoria kultury odnosi się tutaj do studiowania, czyli do zespołu czynności, które składają się na pełnienie roli studenta. Kim zatem jest student? Pytanie tak zadane wydaje się być zbyt technicznym. W niewielu tekstach, w których tytułach znajduje się słowo ‘student’, znajdziemy charakterystykę przedmiotu badań². Każdy wie, kim jest student, jakie są jego zadania i na czym polega specyfika bycia studentem. Student dzisiejszy nie jest młodym intelektualistą czasów międzywojennych XX wieku, również

¹ A. Kłoskowska, *Kultura masowa*, PWN, Warszawa 1983, s. 40.

² Dla przykładu w książce E. Kubiak-Szymborskiej – *Podmiotowość młodzieży akademickiej*, Wyd. Akademii Bydgoskiej, Bydgoszcz 2003 – znajduje się interesująca charakterystyka studentów; znajdujemy ją również w książkach: K. Jaskot, *Świadomość indywidualnego rozwoju studentów w trakcie studiów. Raport z badań*, Uniwersytet Szczeciński, Instytut Pedagogiki, Szczecin 1994; K. Jaskot, *Grupy studenckie. Studium pedagogiczne grup studenckich*, Rozprawy i Studia, T. CCCLXXXIX/215. Uniwersytet Szczeciński, Szczecin 1996.

charakterystyka studenta z lat osiemdziesiątych XX wieku wyda się już nieaktualna.

Przyjęło się rozpatrywać edukację uniwersytecką jako fenomen kilku połączonych elementów: uniwersytetu ze swoją ideą, przesłaniem, zadaniami i rolą na rynku ekonomicznym, procesu kształcenia akademickiego rozpatrywanym głównie na płaszczyźnie rozważań teoretycznych oraz tworzenia wiedzy naukowej i prowadzenia badań naukowych na uczelniach wyższych. Student jako najbardziej istotny element funkcjonowania uczelni wyższej nie stanowi przedmiotu rozważań naukowych, jak często inne wymiary funkcjonowania uczelni wyższej.

Rozważania o studentach zwyczajowo dotyczą ludzi młodych. W większości rozważań na temat studenta nie jest rozszerzana ta kategoria na osoby studiujące w trybie zaocznym lub uzupełniające już zdobyte wykształcenie. W rozumieniu powszechnym student to człowiek młody, który niedawno skończył naukę w szkole średniej.

Okres kształcenia akademickiego studenta studiów stacjonarnych, będącego w wieku 19–24–28 lat, to czas dynamicznych przemian rozwojowych jednostki. Na ten okres przypada optimum wydajności intelektualnej. Psychologia rozwojowa podkreśla, że w tym czasie występuje szczyt możliwości poznawczych, najwyższa wydajność pamięci oraz największa plastyczność myślenia i elastyczność w kształtowaniu nawyków. Procesy nabywania wiadomości przebiegają bez konieczności kierowania i kontrolowania, a także wzrasta zdolność myślenia krytycznego. Jednocześnie jednak osobowość nie jest jeszcze ukształtowana. Podczas studiów następuje krystalizowanie się systemu wartości, przekonań i postaw. „Przebywająca w uczelni młodzież jest pod wieloma względami już ukształtowana w wyniku wcześniej zachodzących procesów socjalizacji. W sensie prawnym osiąga dojrzałość i samodzielność. W rzeczywistości jednak pozostaje ona w okresie intensywnego rozwoju, a jej dojrzałość jest w trakcie „stawania się”. Istnieją bowiem dziedziny osobowości, niezwykle ważne dla życia jednostki, których rozwój następuje i osiąga pełnię właśnie w tym okresie życia, a które mogą być kształtowane i wyko-

rzystywane przez uczelnię z myślą o rozwoju osobowości studiujących”³. Student znajduje się w okresie rozwojowym wczesnej dorosłości i możemy go przyporządkować do kategorii *młody dorosły*. Kształtuje on swoją przyszłość zdobywając wykształcenie i zawód oraz próbuje znaleźć swoje miejsce w strukturach społecznych. Często zakłada swoją rodzinę nie osiągając jeszcze niezależności materialnej.

Rozpoczynając studia młody człowiek wchodzi w nową dla siebie rolę społeczną. Osiąga ją, bądź nabywa jako rodzaj wyróżnienia społecznego. Oczekiwania, jakie wiążą się z tą rolą wynikają przede wszystkim z formalnych wymagań. Student to człowiek (nie zawsze młody, jeśli to student zaoczny), który wykazał swoje kompetencje intelektualne w postaci zdania egzaminu dojrzałości i spełnienia wymagań uczelni odnośnie kandydatów na konkretny kierunek studiów. Niestety minęły już te czasy, gdy liczba osób, które dostały się na studia była limitowana wysokimi wymaganiami i mniejszą niż dziś ilością miejsc, w związku z czym status społeczny studenta był wysoki. Obecnie, w miarę upowszechniania się kształcenia na poziomie wyższym i możliwością studiowania na uczelniach prywatnych, gdzie wymagania formalne są zredukowane do absolutnego minimum, zmienia się zakres i treść roli społecznej studenta.

Dostanie się na studia (obojętnie w jakim trybie) definiuje uczenie się roli studenta⁴ i związane z tym wchodzenie w tą rolę nie stopniowo, niepostrzeżenie, poprzez naśladownictwo i przejmowanie norm i zachowań od osób, które się obserwuje i naśladowuje (jak na przykład wchodzenie w rolę rodzica następuje poprzez zabawy tematyczne od okresu przedszkolnego), ale bardzo szybko. Studentem staje się absolwent szkoły średniej, co prawda z własnego wyboru, ale jednak nagle. Łagodne wchodzenie w tą rolę nie jest możliwe.

³ K. Jaskot, *Świadomość indywidualnego rozwoju studentów w trakcie studiów. Raport z badań*, Uniwersytet Szczeciński, Instytut Pedagogiki, Szczecin 1994, s. 8.

⁴ J.H. Turner, *Socjologia. Podstawowe pojęcia i ich zastosowanie*, Zysk i S-ka, Poznań 1994.

Rola społeczna to określone zachowanie jednostki wynikające ze statusu społecznego, w tym wypadku osiągniętego przez daną osobę. Podejmując decyzję, o podjęciu studiów młody człowiek ma wyobrażenie kim jest student i jakie elementy składają się na rolę społeczną studenta. Warto zastanowić się, z jakich źródeł uczeń czerpie tę wiedzę i jakie wyznaczniki w ich opinii stanowią o byciu studentem.

Bycie nim to pełnienie pewnych obowiązków, to przysługujące studentom prawa, to zespół oczekiwań kierowanych w ich stronę, to — jak mówi J. Szczepański — względnie stały i wewnętrznie spójny system zachowań, będących reakcjami na zachowania innych osób. Bycie studentem to także pewne uprawnienia, pewne wolności studenckie, czasami opatrzone przez studentów interpretowane i wykorzystywane. Realizując pewną rolę społeczną niejako jest się zobowiązany do zachowania w określony sposób, do prezentowania określonych wartości i postaw. Społecznie wytwarza się pewien wzorzec roli społecznej często nieświadomy. Swoistość pełnienia pewnej roli zauważa się często dopiero w konfrontacji własnych zachowań i „oczywistości” z „oczywistościami” innych osób lub innych kultur. Swoistość bycia studentem zasadza się między innymi na tym, że młodzi ludzie dążą usilnie do tego, aby w żaden sposób nie mylono ich z uczniami szkół średnich i osobami nie będącymi studentami. Chcą zademonstrować swoją dorosłość i autonomię. Niebywale ważne jest dla studentów, że traktuje się ich jak osoby dorosłe. Forma zwracania się do studentów przez nauczycieli akademickich stanowi dla większości początkowo nowe, ale bardzo mile doświadczenie. Znaczący odsetek ankietowanych studentów pierwszych lat wskazuje na ten element. Czują dzięki temu się dorośli. Natomiast już dowolność w realizowaniu swych obecności na wykładach okazuje się marnym sprawdzianem ich autonomii, bo korzystają z niej często niefrasobliwie i początkowo bezrefleksyjnie. Także otoczenie oczekuje od nich, że będą zachowywać się zgodnie z pewnym wzorcem postępowania i że margines indywidualnej dowolności w zakresie odgrywania tej roli nie będzie zbyt duży. Pełnienie roli społecznej w szybkim czasie prowadzi do identyfikowania się z nią.

Modyfikacji ulega sposób myślenia, samoocena i zachowanie. Oczekiwanie środowiska oraz proces identyfikacji z rolą stwarzają rolę *studenta* jako pewne zadanie do realizacji. Będąc członkiem grupy studenckiej student podlega mechanizmom, które regulują funkcjonowanie grupy społecznej. Należą do nich wspólne ustalone normy, wspólny cel, poczucie wspólnoty i rozwinięta struktura. Drugim komponentem roli jest czynnik osobowościowy. Stanowią go normy, wartości, nakazy i wymogi, które będąc przedmiotem oczekiwań środowiska wchodzi w skład strukturalnych nakazów roli i zostają przez jednostkę przyjęte za własne. Czynnik osobowościowy ma wpływ na indywidualne interpretowanie roli studenta. Zachowanie, czyli odegranie roli, jest prezentacją indywidualnej jej koncepcji. Zdeterminowane jest to zarówno przez oddziaływanie struktury społecznej grupy, jak i sposób interpretacji norm określających rolę przez daną osobę. Niestety często środowisko studenckie kreuje wzór zachowania, który przedkłada swobody nad obowiązek oraz „zdobywanie” zaliczeń nad rzetelność studiowania.

Przywołując na myśl pojęcie *kultura studiowania* jako pierwsze skojarzenie pojawia się pojęcie *kultura studencka*. Kondycja kulturalna studentów zawsze stanowiła wyróżnik tej grupy spośród innych środowisk. Kultura studencka jako zjawisko owiana była wręcz legendą. Nazwa powstała w latach powojennych dla określenia wyróżniającej się grupy społecznej. Powstawały kluby studenckie, kabarety, zespoły muzyczne i teatry, które z czasem nabierały kultowego znaczenia. Budowały one swoją tożsamość na potencjale intelektualnym studentów, którzy wyrażali w twórczy sposób swój stosunek do socjalistycznej rzeczywistości. Kultura studencka stanowiła forpocztę zmian, była wyrazicielem buntu społecznego. Czas studiów był szczególnie czasem twórczych odkryć i studiowania z pasją, a życie intelektualne środowisk kwitło tam, gdzie istniały ośrodki akademickie. Studiowanie było przywilejem, ponieważ studiowali nieliczni – stąd prestiż i należyty stosunek do wysiłku intelektualnego. Bycie studentem wiązało się również z pewnym stylem bycia i ubierania. Można powiedzieć, że studenci stanowili elitę społeczną.

Niestety po 1989 roku bardzo wiele się zmieniło. Być może zmieniła się motywacja działania grup studenckich, ale zauważalny jest fakt, że kultura studencka zaczęła umierać. Bycie studentem w minioniej dobie łączone było z prezentowaniem określonej postawy, niesieniem posłannictwa, przejawianiem określonego stylu życia. Warunki rynkowe stworzyły studenta, który nie „studiuje”, ale „inwestuje” w swoją przyszłość. Duża dostępność studiów, w tym studiów zaocznych, zdalnych, spowodowała modę na gromadzenie dyplomów i certyfikatów. Pracodawcy zatrudniając absolwenta studiów od razu domagają się stażu, więc zapobiegliwi studenci zabiegają o staże już na studiach, często pracują podczas studiów. Pogoń za „zaświadczeniami” spłycała jakość studiowania, nie pozostawiając czasu na uczestnictwo w kulturze, a tym bardziej na jej tworzenie. Student przestał być kojarzony z elitą społeczną. Pojęcie „*kultura studencka*” nie wiąże się już wyłącznie z wnoszeniem wartościowych jakości w życie społeczne. Środowiska akademickie zabiegają o przywrócenie jakości i wymiaru kultury akademickiej, ale zmiany ekonomiczne i społeczne wydają się zmieniać bezpowrotnie wcześniej-szy jej charakter.

Kultura osobista to jakość człowieka dziś uznawana za elitarną. To wysoki poziom edukacji ogólnej, to sposób, w jaki się odnosimy do innych ludzi, jak komuś okazujemy szacunek. Kultura osobista to poszanowanie zdania innych, to otwartość na świat i ludzi, to obycie w świecie, gusty artystyczne, sposób wysławiania się. Kształtuje ją przede wszystkim rodzina i środowisko, w którym się wzrasta. Ogromne znaczenie mają instytucje kształcenia, a wśród nich oczywiście uczelnia wyższa. Jest to miejsce, gdzie spotykają się pracownicy nauki i studenci — ludzie, którzy pragną rozwijać się i dalej kształcić. Kultura bycia w środowisku akademickim stanowić powinna wyróżnik w społeczeństwie. Bycie studentem kojarzyć się powinno z prezentowaniem wysokich standardów moralnych, zaangażowaniem społecznym, otwartością na świat i jego bogatą różnorodność.

Choć sformułowanie „*kultura studiowania*” nie pojawia się w tekście Kazimierza Twardowskiego „O dostojności uniwersytetu”, to

każdy czytelnik tego płomiennego przemówienia czuje się pochłonięty właśnie dostojeństwem uniwersytetu, a w jego ramach, kulturą bycia w tej akademickiej społeczności. Kultura studiowania dla Twardowskiego to szczytne służenie prawdzie obiektywnej, wymagająca kwalifikacji intelektualnych i wiedzy fachowej. Młodzież uniwersytecka dostąpiwszy zaszczytu dążenia do poznania prawdy, która nie służy niczym interesom, czuje do niej należyłą cześć. Ostrożność i należyty stosunek krytyczny wykazywany we wszelkich zabiegach i rozważaniach młodzieży miał zagwarantować obiektywność podejścia do zagadnień naukowych bez ulegania sympatiom i antypatiom. Dążenie do jedynej prawdy miało jednoczyć młodzież, odsunąć na bok różnice ich dzielące, gdyż dążenie do niej wyznacza wspólny grunt rozwoju. „Młodzież owiana nauką i badawczą atmosferą Uniwersytetu uczy się we wszystkim szukać prawdy obiektywnej, zamiast ulegać pięknie brzmiącym hasłom i wpadać w sieci różnych łowców dusz”⁵. Umiłowanie prawdy jako czyste i niczym niezmałowane dążenie do samodoskonalenia miało być potężnym czynnikiem wychowującym młodych ludzi, którzy wzajemnie się rozumieją i są dla siebie wyrozumiali; którzy są zdolni do takiego współdziałania, gdzie względy rzeczowe górują nad osobistymi, a wspólny interes góruje na interesem jednostkowym⁶. Wymiar kultury Uniwersytetu, a w nim profesorów i docentów, zasadza się zdaniem Twardowskiego w pracy wychowawczej oraz nauczycielskiej, czyli wdrażaniu do umiłowania prawdy jako celu pracy wychowawczej i wyrobieniu w studentach umiejętności myślenia i badania naukowego.

Kultura organizacyjna uczelni wyższej jako środowiska pracy, rozwoju i badania naukowego ma ogromne znaczenie dla przebiegu i jakości procesu studiowania. Zaangażowanie w proces budowania wiedzy pracowników nauki zależy od warunków pracy, atmosfery na

⁵ K. Twardowski, *O dostojeństwie uniwersytetu*, Rolnicza Drukarnia i Księgarnia Nakładowa pod zarządem Jana Kuglina, Poznań 1930, s. 13.

⁶ *Ibidem*, s. 14.

uczelnii i zintegrowania środowiska naukowego. Usilne starania dorównania Europie w zakresie jakości tworzenia nauki i rozwoju naukowego pracowników wydają się ograniczać jedynie do skrócenia czasu przeznaczanego na awans naukowy. Oczekiwania że pracownicy będą dwa razy mądrzejsi, bo muszą zgromadzić dorobek badawczy w czasie dwa razy krótszym niż ich starsi koledzy, nie wiąże się z odpowiednim polepszeniem ich uposażenia, zmniejszeniem obciążenia dydaktycznego, zwiększeniem nakładów na naukę i badania naukowe. Ten przedziwny rozdźwięk pomiędzy oczekiwaniami a realnymi warunkami pracy rodzi frustracje, wprowadza niezdrową rywalizację w miejsce współpracy naukowej i z konieczności prowadzi do obniżenia jakości badań naukowych. Zaczyna się czas pogoni za wynikami przeliczanymi na punkty w miejsce „służenia prawdzie obiektywnej”. W konsekwencji taki stan rzeczy nie sprzyja integracji środowiska naukowego i stwarzaniu przychylniej atmosfery pracy. Sytuacja ta musi rzutować zarazem na jakość relacji między nauczycielami akademickimi a studentami. Idea wspólnoty akademickiej traci niestety już swe dawne szlachetne znaczenie. Student zaczyna być klientem edukacyjnym zainteresowanym uzyskaniem zaliczenia, a nauczyciel akademicki nie ma czasu na proces wychowawczy⁷, który zachodziłby równoległe do przekazu wiedzy.

Istotą „bycia studentem” jest dalszy rozwój na poziomie wyższym. To uczenie się, które przebiega w sposób odpowiadający wydolności intelektualnej, poziomowi myślenia oraz charakterowi motywacji osoby dorosłej. Teoria uczenia się dorosłych różni się bowiem od podejść pedagogicznych⁸. Bycie studentem to przede wszystkim rozwój intelektualny, nabywanie wiedzy z wybranej dziedziny nauki oraz kompetencji związanych z zawodem, jakie wybrany kierunek zapewnia. Rozwój intelektualny odbywa się głównie dzięki własne-

⁷ K. Jaskot, *Czynniki kształtujące osobowość studenta w środowisku szkoły wyższej*, [w:] K. Jaskot (red.), *Wprowadzenie do Pedagogiki Szkoły Wyższej*, Szczecin 2006.

⁸ *Teoria uczenia się dorosłych: andragogika*, [w:] M.S. Knowles, E.F. Holton III, R.A. Swanson, *Edukacja dorosłych*, Warszawa 2009.

mu zaangażowaniu osoby studiującej, które przejawia się w samodzielnym uczeniu się prowadzącym do zrozumienia poznawanych treści. Gdy mówimy o zdobywaniu wiedzy należy wyraźnie odróżnić je od poszerzania zakresu wiadomości. Studiowanie rozumiane jako pogłębione uczenie się stanowi inny rodzaj aktywności niż jedynie zapamiętywanie. Prowadzi także do innych rezultatów niż prosta reprodukcja treści. Przedmiotem zainteresowania studiującego jest zrozumienie istoty zagadnienia, jego powiązania z innymi, pokrewnymi zakresami niekoniecznie z tego „przedmiotu” nauczania. Umie on wytłumaczyć fakty i zjawiska, potrafi formułować problemy, przewidywać następstwa, konsekwencje i zastosowania poznawanych zjawisk. Potrafi zobaczyć pole badawcze danej dziedziny w szerokiej perspektywie. Uczenie się pogłębione wymaga zaangażowania uczącego się, które wynika z wewnętrznej, ugruntowanej motywacji. Przejawia się to w inwestowaniu sił, czasu w proces kształcenia, w uzupełnianiu swych wiadomości innymi, samodzielnie dobranymi. Student studiujący „prawdziwie” sam poszukuje odpowiedzi na trudne pytania. Nie ucieka od trudności. Student taki korzysta z konsultacji z pracownikami uczelni aby dowiedzieć się więcej i aby dobrze zrozumieć dane zagadnienie. Nie ogranicza swoich wysiłków jedynie do sprostania wymaganiom oceniania, a uzyskanie zaliczenia bądź dobrej oceny nie stanowi jedyne go powodu, dla którego podejmuje wysiłki uczenia się. Studiujący „prawdziwie” sam stawia sobie cele w swojej pracy, bowiem czuje się odpowiedzialny za wyniki swoich wysiłków i jest zainteresowany własnym rozwojem. Możemy powiedzieć, że wówczas student prezentuje postawę samokierowanego uczenia się⁹.

W odróżnieniu od uczenia się powierzchownego *studiowanie* charakteryzuje się:

⁹ D. Ciechanowska, *Samokierowane uczenie się (Self-Directed Learning) jako wartość kształcenia akademickiego*, [w:] D. Ciechanowska (red.), *Studiowanie dla społeczeństwa wiedzy*, Toruń 2009; P.C. Candy, *Self-Direction for Lifelong Learning. A comprehensive Guide to Theory and Practice*, Jossey-Bass Publisher, San Francisco-Oxford 1991.

- podmiotową postawą studenta,
- stawianiem sobie celów związanych z własnym rozwojem i umiejętnością doprowadzenia do ich realizacji,
- skoncentrowaniem na łączeniu wiedzy uprzedniej z nowo poznawaną,
- osobistym dążeniem do zrozumienia poznawanych zjawisk,
- odpowiedzialnością za efekty studiowania,
- dążeniem do zastosowania nabytych wiadomości.

W edukacji szkolnej w ostatnich dekadach nastąpiło przesunięcie akcentu z nauczania na uczenie się. Co prawda o wiele bardziej ta tendencja daje się zauważyć w postulatach i opracowaniach teoretycznych niż w codziennej praktyce szkolnej to jednak nie sposób zaprzeczyć tej tendencji. Odnośnie kształcenia akademickiego natomiast nastąpiła innego rodzaju zmiana. Coraz częściej spotykamy się z opiniami, że jakość studiowania maleje, że studenci traktują studiowanie jako konieczność, a nie jako spełnienie marzeń o dostąpieniu zaszczytu zgłębiania nauki i dążenia do prawdy. Ironicznie mówi się, że studiowanie to kserowanie notatek i kopiowanie materiałów z Internetu. Pojawiło się zjawisko kupowania prac licencjackich i magisterskich. Taki obraz studiowania zarysował się wraz z upowszechnieniem szkolnictwa wyższego. Ogromna ilość studentów i niewspółmierne do niej nakłady finansowe, mające zapewniających jakość kształcenia w uczelniach i rozwój kadry, prowadzą do spłyceń jakości studiowania, do zaniku dobrego obyczaju wśród studentów oraz do zaniku kultury studenckiej.

Pojawia się zatem refleksja dotycząca oceniania i przedmiotu ocen na studiach. Czy charakter faktycznych wymagań nauczycieli akademickich nie ukierunkowuje, żeby nie powiedziec zmusza, studentów do uczenia się powierzchownego, którego treścią i celem jest prosta reprodukcja danych? Przemawia za tym przypuszczeniem masowość kształcenia na poziomie wyższym i z konieczności ograniczanie się do testowego sprawdzania wiadomości. Należy stwierdzić, że zbyt często pytania testowe mają charakter wyboru zamkniętego, a pytania otwarte typu „podaj”, „scharakteryzuj”, „opisz”, „wymień”

czy „omów” odnoszą się jedynie do sprawności pamięci. Dlatego należy podkreślić, że studiowanie w rozumieniu tu prezentowanym wymaga spełnienia określonych warunków zarówno ze strony studenta, jak i uczelni.

Studiowanie polega w dużej części na samodzielnej pracy uczącego się i na autonomii jednostki wyrażającej się w odpowiedzialności za swój rozwój, za swoje wybory, za jakość uczenia się oraz za jego efekty. To również pełnienie pewnej roli społecznej, w której normy postępowania, styl bycia, wartości prezentowane przez studiującego wynikają z identyfikowania się przynależnością do społeczności akademickiej. Studiowanie jako przygotowanie do wejścia w samodzielne życie z wykształceniem wyższym przejawia się w samostereowności studentów¹⁰. Studiowanie to wreszcie specyficzna kultura bycia, normy zachowania, sposób spędzania wolnego czasu, struktura inwestowania środków materialnych wyróżniająca tą grupę społeczną od innych. Niestety wraz z umasowieniem studiów elitarność studiowania zanika, a obyczaj akademicki nie stanowi niezawodnego wyróżnika tej grupy społecznej.

Na kulturę studiowania składają się zatem następujące komponenty:

- pełnienie roli społecznej studenta,
- uczestnictwo oraz tworzenie kultury studenckiej,
- prezentowanie wysokiej kultury osobistej,
- gotowość podjęcia odpowiedzialności za własny rozwój intelektualny, upatrywanie w nim celu i umiejętność doprowadzenia do jego satysfakcjonującej realizacji,
- kultura organizacyjna uczelni.

¹⁰ A. Zandecki, *Wykształcenie – czynnikiem kreującym jakość życia*, [w:] W. Ambroziak, K. Przyszczykowski (red.), *Uniwersytet-Społeczeństwo-Edukacja*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2004.

Bibliografia

1. Candy P.C., *Self-Direction for Lifelong Learning. A comprehensive Guide to Theory and Practice*, Jossey-Bass Publisher, San Francisco-Oxford 1991.
2. Ciechanowska D., *Samokierowane uczenie się (Self-Directed Learning) jako wartość kształcenia akademickiego*, [w:] D. Ciechanowska (red.), *Studiowanie dla społeczeństwa wiedzy*, Toruń 2009.
3. Jaskot K., *Grupy studenckie. Studium pedagogiczne grup studenckich*, Szczecin 1996.
4. Jaskot K., *Świadomość indywidualnego rozwoju studentów w trakcie studiów. Raport z badań*, Szczecin 1994.
5. Jaskot K., *Czynniki kształtujące osobowość studenta w środowisku szkoły wyższej*, [w:] K. Jaskot (red.), *Wprowadzenie do Pedagogiki Szkoły Wyższej*, Szczecin 2006.
6. Kłoskowska A., *Kultura masowa*, Warszawa 1983.
7. Kubiak-Szyborska E., *Podmiotowość młodzieży akademickiej*, Bydgoszcz 2003.
8. *Teoria uczenia się dorosłych: andragogika*, [w:] M.S. Knowles, E.F. Holton III, R.A. Swanson, *Edukacja dorosłych*, Warszawa 2009.
9. Turner J.H., *Socjologia. Podstawowe pojęcia i ich zastosowanie*, Poznań 1994.
10. Twardowski K., *O dostojności uniwersytetu*, Poznań 1930.
11. Zandecki A., *Wykształcenie – czynnikiem kreującym jakość życia*, [w:] W. Ambroziak, K. Przyszczypkowski (red.), *Uniwersytet-Społeczeństwo-Edukacja*, Poznań 2004.